

Trieda: Plazy

Plazy (*Reptilia*) sú prispôsobené životu na suchej zemi, druhotne môžu prejsť do vodného prostredia. Takmer všetky majú končatiny, pomocou ktorých sa pohybujú (okrem hadov). Telo je pokryté kožou, na ktorej sa nachádzajú rôzne štíty a výrastky, ktoré chránia pokožku pred poškodením (korytnačky, krokodíly). Vylučovacie žľazy sa v pokožke na rozdiel od obojživelníkov nenachádzajú, iba ak pachové žľazy na vymedzovanie teritória.

Kostra je kostená. Hlavová a tvárová časť je dokonalejšia.

Zo zmyslových orgánov je prítomné ucho. Slabo je vyvinuté vonkajšie a stredné ucho, dobre je vyvinuté vnútorné ucho, v ktorom je jedna sluchová kostička (strmienok). Kvalita zraku závisí od skupiny živočíchov. U niektorých sa nachádzajú mihalnice a žmurka. U hadov je žmurka prirastená. **Temenné oko**, ktoré registruje svetlo a tmú, sa nachádza medzi temennými kosťami. Čuchový ústroj je rôzny podľa skupiny živočíchov.

U všetkých plazov sú vyvinuté pľúca. Dýchanie kožou sa nevyskytuje. Hrudnú dutinu od brušnej oddeľuje bránica, ktorá napomáha pri dýchaní.

V srdci dochádza oproti nižším stavovcom ku zmene - 2 predsieni a komora je čiastočne (alebo úplne u krokodílov) rozdelená, takže dochádza k menšiemu miešaniu okysličenej a neokysličenej krvi. U všetkých plazov je malý pľúcny obeh a veľký telový obeh. Ostávajú zachované 1., 2. a 3. zo žiabrových oblúkov. Plazy nemajú stálu telesnú teplotu, väčšina z nich preto obľubuje teplejšie podnebie alebo vyhrievanie sa na slnku.

Ústna dutina je výraznejšie oddelená od hltanovej časti. Prvýkrát sa vyskytuje slepé črevo na rozhraní tenkého a hrubého čreva. Krokodíly majú špeciálny typ alveolárneho chrupu. Jazyk je u jašteríc rozoklaný.

Prvýkrát sa u plazov vyskytujú pravé obličky s močovými cestami a s močovým mechúrom. Nachádza sa tu spoločné vyústenie močových a pohlavných ciest - **kloaka**.

Plazy sú oddeleného pohlavia. Vývoj jedinca prebieha mimo tela vo vajci (významnú úlohu tu zohráva amnión (podľa toho *Amniota* - blanovce) a vo vnútri plodová voda). Vývoj prebieha niekoľko týždňov.

Plazy sú najviac rozšírené v tropických oblastiach, mnohé sa prispôbili životu vo vode (krokodíly, korytnačky). Plazy majú veľký význam v prírode, pretože ničia škodlivý hmyz (jašterice) a škodlivých hlodavcov (vretenice). Väčšina z nich je zákonom chránená.

3. podkmeň: [Stavovce](#) (*Vertebrata*)

5. trieda: Plazy (*Reptilia*)

1. podtrieda: [Hatérie](#) (*Rhynchocephalia*)
2. podtrieda: [Korytnačky](#) (*Testudinata*)
3. podtrieda: [Krokodíly](#) (*Loricata*)
4. podtrieda: [Šupináče](#) (*Squamata*)
 1. rad: [Jaštery](#) (*Sauria*)
 2. rad: [Hady](#) (*Ophidia*)

Podtrieda: Hatérie

Hatéria bodkovaná (*Sphenodon punctatus*) meria asi 75 cm. Je pozostatkom z dávnych geologických dôb, ktorý sa zhodou okolností zachoval na izolovanom Stefansonovom ostrovčeku a na niekoľkých ďalších ostrovoch pri Novom Zélande. V jej anatomickej stavbe zistili podobnosť s obojživelníkmi i s rybami. Vývojovo je zaujímavá aj tým, že má doteraz fungujúce temenné oko, čo je zriedkavý jav i u niektorých iných plazov. Potravou tohto pozoruhodného tvora sú kôrovce, mláďatá stavovcov i hmyz. Rozmnožuje sa pomerne málo, kladie 10-12 vajčiek. Svojich nepriateľov zastrašuje tým, že vztyčuje ostne na chrbte. Dožíva sa až 120 rokov.

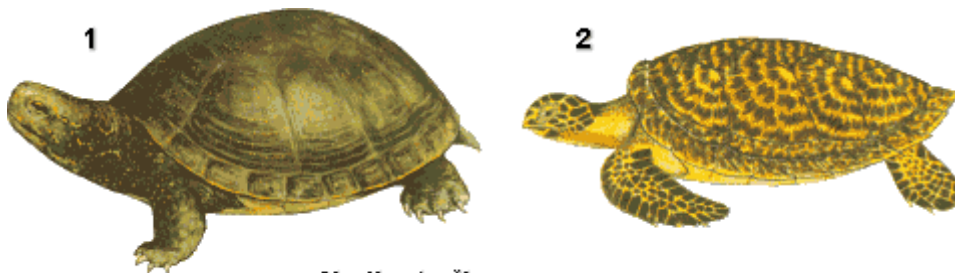

Obr. Hatéria bodkovaná

Podtrieda: Korytnačky

Telo korytnačiek (*Testudinata*) pokrýva pancier z rohovinových štítov. V súčasnosti jediným druhom korytnačiek, ktorej severná hranica rozšírenia siaha do strednej Európy, je korytnačka močiarna (*Emys orbicularis*). Dorastá do dĺžky 300 mm. Hlavu má pokrytú súvislou vrstvou rohoviny, chvost je kužeľovitý, dosť dlhý, na prstoch s plávacími blanami má pazúriky. Rozšírená je v južnej a strednej Európe a v juhozápadnej Ázii. Žije predovšetkým v zachovalých stojatých vodách s hustým trávnatým zárastom. Korytnačka močiarna sa živí mäsitou potravou, najmä žubrienkami, kôrovcami, hmyzom, žabami i rybami.

Karety patria k morským korytnačkám. Typické sú širokými plutvovitými prednými

Obr. Korytnačky
1 korytnačka močiarna, 2 kareta pravá

Podtrieda: Krokodíly

U krokodílov (*Loricata*) sa prvýkrát vyskytuje kompletne rozdelené srdce na 2 predsieň a 2 komory. Čelúste majú predĺžené a na konci sa nachádzajú nozdry.

Krokodíl nilský (*Crocodylus niloticus*) je zo všetkých krokodílov Európe najbližší. Kedysi sa hojne vyskytoval v Egypte, bol však vyhubený a dnes žije iba v rezervácii Cézarei. Môže dosahovať veľkosť až 10 m. Krokodíly obývajú rieky v tropických pásmach. Okrem afrických krokodílov poznáme aj druhy krokodílov žijúce v Amerike, v Ázii a v Austrálii.

Aligátor severoamerický (*Alligator mississippiensis*) je u nás najznámejším zástupcom krokodílov. Patrí k menším druhom krokodílov; jedince dlhé viac ako 3 m sú už vzácnosťou. Aj vo svojej domovine na Floride dosahuje zriedkavo väčšiu dĺžku ako 4 m. Dnes sa vo voľnej prírode vyskytuje iba zriedkavo. V Amerike sa chová vo zvláštnych farmách, ktoré dodávajú na trh krokodílie kože.

Obr. Aligátor severoamerický

Gaviál indický (*Gavialis gangeticus*) žije vo veľkých indických riekach Gange, Inde, Brahmaputre a v ich prítokoch. Má charakteristické dlhé, pretiahnuté čeľuste s ostrými ihlicovitými zubami.

Rad: Jaštery

- 4. podtrieda: Šupináče (*Squamata*)
 - 1. rad: Jaštery (*Sauria*)
 - 1. podrad: [Gekóny](#) (*Gekkoniformia*)
 - 2. podrad: [Leguány](#) (*Iguaniformia*)
 - 3. podrad: [Scinky](#) (*Scinciformia*)
 - 4. podrad: [Slepúchy](#) (*Anguiformia*)
 - 5. podrad: [Varany](#) (*Platynota*)

Leguán zelený (*Iguana tuberculata*) dosahuje dĺžku až 2 m. Ak sa mu dobre darí, má pokožku krásne zelenú s pestrými priečnymi škvrnami. V nebezpečenstve skáču leguány do vody a veľmi dobre plávajú. Žijú pozdĺž riek v tropickej Južnej Amerike. Sú to najmä bylinožravce, živia sa hlavne sladkým ovocím a mladými výhonkami.

Obr. Leguán zelený

Z jašteríc sa u iných vyskytuje viac druhov. Jašterica obyčajná (*Lacerta agilis*) narastie do dĺžky 220 mm. Má veľkú hlavu a za nozdrou dve šupinky. Samčeka sú na chrbte živozelené, samičky sivé a mláďatá sivohnedé s bielymi škvrnami. Rozšírená je v celej Európe a v Stredomorí. Aktívna je cez deň. Živí sa hmyzom a pavúkmi.

Rad: Hady

Hady (*Ophidia*) majú hlavovú časť voľne pripojenú k telovej časti, čo im umožňuje konzumovať objemnú korisť. Väčšina má jedové zuby, z ktorých sa na hadích farmách získava antisérum.

4. podtrieda: [Šupináče](#) (*Squamata*)
 2. rad: Hady (*Ophidia*)
 1. podrad: [Veľhady](#) (*Boaeformia*)
 2. podrad: [Užovky](#) (*Colubriformia*)
 3. podrad: [Vretenice](#) (*Viperiformia*)

Užovky

Do podradu užoviek (*Colubriformia*) zaradíme jedovaté i nejedovaté hady. Užovka obyčajná (*Natrix natrix*) je našou najobyčajnejšou užovkou. Má vajcovitú hlavu oddelenú od tela zúžením. Štíhle telo plynule prechádza do chvosta. Za hlavou má 2 žlté škvrny s čiernou obrubou. Samce merajú asi 1 m, samice 500 mm. Rozšírená je po celej Európe. Loví obojživelníky, väčší hmyz a myši na brehoch stojatých i tečúcich vôd

Vretenice

Podrad vretenice (*Viperiformia*) sú bez výnimky jedovaté hady. U nás sa vyskytuje vretenica obyčajná (*Vipera berus*). Dosahuje dĺžku 1 m. Má zavalité telo a krátky chvost. Na typickej trojuholníkovej hlave má veľa drobných štítkov. Oči sú červené. Rozšírená je po celej Európe. Nevyskytuje sa v nížinách. Vretenica pokiaľ môže, tak sa človeku vyhýba. Uštipne, len keď sa cíti ohrozená alebo sa na ňu stúpi.